

Ca'fer et-Tahâvî gibi âlimlerden hadis tahsil etti. Kendisinden de yaşça daha büyük olan hadis hâfızları Ebû İshak İbn Hamza ve Ebû's-Şeyh ile İbn Merdûye, Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed ez-Zekvânî, Ebû Saîd Muhammed b. Ali en-Nakkâş, Muhammed b. Abdülvâhid b. Ubeydullah b. Şehriyâr ve Muhammed b. Ömer el-Bakkâl faydalandı. Ebû Nuaym el-İsfahânî, Abdülkerîm b. Muhammed es-Sem'ânî ve İbn Nukta gibi muhaddisler tarafından "sika, me'mûn" olarak nitelendirilen İbnü'l-Mukrî, Kur'an öğretimine önem veren bir aileden gelmekte olup Tahâvî, Ebû Ya'lâ ve Mufaddal b. Muhammed el-Cenedî'nin eserlerinin günümüze ulaşmasında rolü olmuştur. Mufaddal b. Fedâle'nin bir eserinin orijinal nüshasını bulmak için yetmiş merhalelik yol katettiği, çeşitli âlimlerden faydalanmak üzere Kudüs'e on defa, hacca dört defa gittiği ve Mekte'de yirmi beş ay kaldığı belirtilmektedir. Fıkıh usulünde Ahmed b. Hanbel'in ve Ebû Zûr'a er-Râzî'nin usulünü benimseyen İbnü'l-Mukrî tasavvufa meyletmiş, Sâhib b. Abbâd'ın kütüphanesinde bir müddet hâfız-ı kütüb olarak çalışmıştır. İbnü'l-Mukrî Şevval 381'de (Aralık 991) İsfahan'da vefat etti.

Eserleri. 1. Mu'cemü's-şüyûh. Kaynaklarda *el-Mu'cemü'l-kebîr* adıyla zikredilen eser muhtemelen bu kitaptır. İbnü'l-Mukrî'nin hocalarından 700'ü aşkın kimsenin alfabetik olarak sıralandığı, Sem'ânî, İbn Nukta ve Ebû Nuaym gibi âlimlerin istifade ettiği eserin bir nüshası Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de kayıtlıdır (nr. 27). **2. Cüz' fihî eḥâdişü Nâfi' b. Ebî Nu'aym** (*Müsnedü Nâfi' b. Ebî Nu'aym el-Kârî*). Yirmi sekiz rivayetin yer aldığı risâle Ebû'l-Fazl el-Huveynî el-Eserî tarafından yayımlanmıştır (Tanta 1411/1991). **3. er-Ruḥṣa fî takbîlî'l-yed** (*Takbîlî'l-yed*) (nşr. Ebû Abdullah Mahmûd b. Muhammed el-Haddâd, Riyad 1408/1988). **4. el-Erbâ'ûn** (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 81, vr. 136-154). **5. Müsnedü Ebî Hanîfe** (*Tehzîbü Müsnedî'l-imâm Ebî Hanîfe*) (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 507/15). **6. Ferâ'id** (*Fevâ'id*). Eserin birinci cüzü ile (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 78, vr. 98-117) on üçüncü cüzü (aynı kütüphane, Mecmua, nr. 105, vr. 174-193) günümüze ulaşmıştır. **7. el-Müntehab min ğarâ'ibi eḥâdişi Mâlik b. Enes** (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 87, vr. 130-136). **8. el-Cüz' fihî min ḥadîsih.** Müellifin hadislerinden seçmeler olup bir nüshası Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de bulunmaktadır (Mecmua, nr. 87, vr. 16-21). Kay-

naklarda İbnü'l-Mukrî'nin *eş-Şemâ'il* adlı bir eserinin bulunduğu da kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Mukrî el-İsfahânî, *Cüz' fihî eḥâdişü Nâfi' b. Ebî Nu'aym* (nşr. Ebû'l-Fazl el-Huveynî el-Eserî), Tanta 1411/1991, neşredenin girişi, s. 8-10; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Zikru aḥbâri İsbahân* (nşr. S. Dederling), Leiden 1934, II, 297; Hatib el-Bağdâdî, *Şerefü aşâbi'l-ḥadîs* (nşr. M. Said Hatiboğlu), Ankara 1971, s. 105; İbn Asâkir, *Târîhu Dimâşk*, XIV, 766; İbn Nukta, *et-Tak-yid li-ma'rifeti ruvâtî's-sünen ve'l-mesânid* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1408/1988, s. 27-28; İbn Abdülhâdî, *'Ulemâ'ü'l-ḥadîs*, III, 165-167; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, XVI, 398-402; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, III, 973-975; Sü-yûtî, *Ṭabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 387-388; *Keş-fü'z-zunûn*, II, 1737; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 272, 280; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 415-416; Elbânî, *Maḥtûṭât*, s. 114-115; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 9, 57, 143, 173, 193, 216, 233; Kays Âl-i Kays, *el-İrânîyyûn*, II, 453-456; Hasan Ensârî, "İbn Mukrî", *DMBİ*, IV, 658-660.

ALİ OSMAN KOÇKUZU

İBNÜ'L-MUKRÎ el-YEMENÎ

(ابن المقرئ اليمني)

Ebû Muhammed Şerefüddin İsmâil
b. Ebî Bekr b. Abdillâh
eş-Şâverî eş-Şercî el-Yemenî
(ö. 837/1433)

Şâfiî fakihi, edip ve şair.

Genellikle kabul edilen rivayete göre 754 (1353) yılında, Yemen'in Kızıldeniz sahilinde bulunan Şerce bölgesindeki Eb-yâtû Hüseyin'de dünyaya geldi ve orada yetişti. Doğumu için 755 (1354) ve 765 (1363) yılları da verilmektedir. Benî Şâver kabilesine mensuptur. İlk öğrenimini bölgenin hocalarından gördükten sonra 782'de (1380) Zebîd'e gitti. Ebû Abdullah Cemâleddin Muhammed b. Abdullah er-Reymî'den fıkıh, Muhammed b. Zekeriyâ ve Sirâcüddin Abdülatîf b. Ebû Bekir eş-Şercî gibi âlimlerden Arap dili ve edebiyatı okudu. Fıkıh, fıkıh usulü, mantık ve Arap dilinde uzmanlaşarak bölgenin önde gelen âlimleri arasında yer aldı. İlmî münakaşalarda büyük başarı gösterdiği, özellikle Muhyiddin İbnü'l-Arabî taraftarları ile yaptığı tartışmalarda ortaya koyduğu görüşlerinin takdir topladığı kaydedilmektedir. Arap edebiyatının nazım ve nesrinde usta olan İbnü'l-Mukrî'nin, şiirlerinde başta cinas olmak üzere edebî sanatların bütün inceliklerini ustalıkla kullandığı için bu hususta Mütenebbî'den üstün olduğu söylenmiştir.

İbnü'l-Mukrî, Resûlî Devleti'nin hükümdarı el-Melikü'l-Eşref İsmâil tarafından

önce Taiz'deki Mücâhidiyye Medresesi'ne, ardından Zebîd'deki Nizâmiyye Medresesi'ne müderris tayin edildi. O dönemde kendisine idarî ve siyasi bazı görevler de verildi; Mehâlib'e emir ve arkasından Mısır'a elçi olarak gönderildi. Ayrıca çeşitli yerlerde kadılık yaptı. 808 (1406) yılında hac maksadıyla gittiği Mekke'de Şerîf Bedreddin Hasan b. Aclân ile görüşüp kendisi için yazdığı kasideyi sunduktan sonra Halye (Yemen) Emîri Mûsâ b. Harâmî'nin barış teklifini ileten İbnü'l-Mukrî, hem bu teklifin kabul edilmesini sağladı hem de 30.000 dirhemle ödüllendirildi (kaside için bk. İbn Tağrıberdî, V, 95-97). 837 yılı Safer ayı sonunda (Ekim 1433) Zebîd'de vefat etti.

Eserleri. 1. İrşâdül-gâvî ilâ (fî) mesâliki'l-Hâvî (Kahire 1302, 1320). Abdülgaffâr b. Abdülkerîm el-Kazvî'nin *el-Hâvî's-şâgîr* adlı kitabının muhtasarı olup Şâfiî fıkının önemli eserlerinden *Muḥtaşarü'l-Hâvî's-şâgîr* olarak da bilinmektedir. İbnü'l-Mukrî bu eserinde kendi görüşlerine de yer vermiş, zaman zaman kısa açıklamalarda bulunmuştur. Sibt İbnü'l-Acemî ve Ebû'l-Fazl Şehâbeddin İbnü's-Sayrafi'nin manzum hale getirdiği *İrşâdül-gâvî* üzerine bizzat müellif (aş. bk.), ayrıca Kemâleddin İbn Ebû Şerîf el-Makdisî (*el-İs'âd bi-şerhi'l-İrşâd*), Şemseddin Muhammed b. Abdülmün'im el-Cencerî ve Muslihuddin Mehmed Lârî tarafından birer, İbn Hacer el-Heytemî tarafından biri küçük (*el-İmdâd fî şerhi'l-İrşâd*), diğeri büyük (*Fethu'l-cevâd bi-fîi şerhi'l-İrşâd*) iki şerh kaleme alınmıştır. Eser ayrıca Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî tarafından telhis edilmiştir. **2. İhlâşü'n-nâvî fî İrşâdi'l-gâvî ilâ mesâliki'l-Hâvî** (*Kitâbü't-Temşiye bi-şerhi İrşâdi'l-gâvî fî mesâliki'l-Hâvî*). Müellifin bir önceki eserine yazdığı iki ciltlik şerhtir. Şâfiî mezhebinin altmış beş temel kaynağın istifade ile hazırlanmış olan eser 90.000 civarında meseleyi ihtiva etmektedir. Bilhassa Afrika ile Yemen'de ders kitabı olarak okutulan *İhlâşü'n-nâvî* birçok defa yayımlanmıştır (nşr. Abdülazîz Atıyye Zelat, I-IV, Kahire 1409-1411/1989-1991; nşr. Mahmud Abdülmütecellî Halîfe, I-III, Kahire 1409/1988, Ahmed Osman Muhammed eş-Şâş es-Somâlî'nin *et-Ta'lik'i* ile birlikte). **3. Ravzâtü't-tâlib.** Nevevî'nin *Ravzatü't-tâlibin*'inin ihtisarı olup Zekeriyâ el-Ensârî'nin *Esne'l-me'tâlib* adlı şerhiyle birlikte dört cilt halinde basılmıştır (Kahire 1313). Bu şerhe Abdullah b. Ömer Bâ Mahreme bir hâşiye, *Ravzâtü't-tâlib*'e de İbnü'l-Mukrî'nin talebesi

Fetâ (*el-İlhâm limâ fi'r-Ravzi mine'l-ev-hâm*) ve Şemseddin Muhammed b. Abdurrahman İbn Sûle ed-Dimyâtî (*Şerhu'r-Ravz*) birer şerh yazmıştır. 4. *‘Unvânü’s-şerefi’l-vâfi fi’l’ilmî’l-fıkh ve’l-‘arûz ve’t-târîh ve’n-naḥv ve’l-kavâfi* (Haydarâbâd-Dekken 1272; Halep 1294; Kahire 1272, 1318; Kalküta 1294; Taiz-Dimaşk 1987). Aslında bir fıkıh kitabı olmakla birlikte satır başları, ortaları ve sonlarında ki harf ya da kelimeler aynı zamanda birer sütun içinde yukarıdan aşağıya sıralandığı takdirde aruz, tarih, nahiv ve kafiye alanında dört ayrı eser oluşturmaktadır. İbnü'l-Mukrî, el-Melikü'l-Eşref'e takdim etmek üzere hazırladığı bu kitabı, tamamlanmasından önce sultanın vefatı sebebiyle yerine geçen oğlu el-Melikü'n-Nâsir Ahmed'e sunmuştur. Sultanın iltifatını ve bölge âlimlerinin takdirini kazanan eser, İbn Kâdî Şühbe tarafından Ebû İshak eş-Şirâzî'nin *et-Tenbih*'i ile aynı değerde sayılmıştır. Son olarak Abdullah İbrâhîm el-Ensârî'nin yaptığı tahkikî neşirde (Devha 1396/1976, 1400/1980), renklendirme yardımıyla ana metni ve diğer eserleri belirginleştiren ve kitabın bu özelliğini ön plana çıkaran bir basım tekniği uygulanmıştır. 5. *el-Cevâhirü'l-lâmi'a fi tecnisi'l-ferâ'idü'l-câmi'a li'l-me'âni'r-râ'i'a* (*el-Bed'iyye*). İzzeddin Ali b. Hüseyin b. Ali el-Mevsilî ve Safiyyüddin

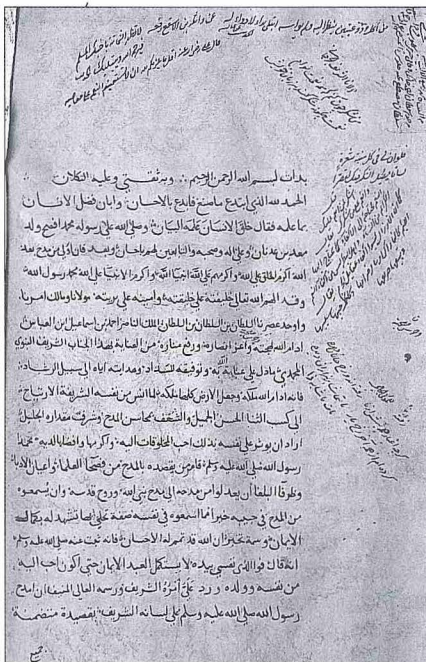
el-Hillî gibi bazı şairlerin bed'iyyâtı tarzındaki bu eser el-Melikü'n-Nâsir Ahmed'in emriyle hazırlanmıştır. 144 beyitte 150 bed'i sanatın ortaya konduğu kitabın birçok kütüphanede yazma nüshası vardır (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 814, Şehid Ali Paşa, nr. 2396; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 254). Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nde bir yazması bulunan *el-Cümânâtü'l-bed'i'a fi medhi 'alemi's-şer'i'a* adlı eser de bu kitap olmalıdır (Hitti v.dğr., s. 38-39). 6. *el-Ferîdetü'l-câmi'a li'l-me'âni'r-râ'i'a*. Müellifin bir önceki eserine yazdığı şerhtir (nşr. Abdurrahman Abdullah Ahmed el-Hadramî, San'a 1406/1985). 7. *Dîvân (Mecmû'u'l-Kâdî'l-Fâzîl Şerefiddin İsmâ'il b. Ebî Bekr el-Mukrî)* (Bombay 1305). Emîrlere methiye niteliğinde kasidelerden müteşekkil olup İbnü'l-Mukrî'nin bir çağdaşı tarafından derlenmiştir. 8. *Dîvânü İbni'l-Mukrî* (nşr. Abdullah b. İbrâhîm el-Ensârî, Devha 1988). Ahmed b. Ahmed eş-Şercî'nin derlediği bu divan öceninden farklıdır. 9. *Lâmiyyetü İsmâ'il b. Ebî Bekr el-Mukrî*. Birçok defa basılan bu kaside (Kalküta 1811, Ahmed b. Muhammed el-Yemenî eş-Şirvânî'nin *Nefhatü'l-Yemen*'i ile birlikte; Bombay 1286/1869, 1297/1880), çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan *Mu'ârazatü Lâmiyyeti'l-'Acem* ile aynı eser olmalıdır.

10. *el-Kaşidetü'd-dâmi'a* (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 3144, vr. 184^b-188^a). 186 beyit olup Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin tasavvuf anlayışını ve özellikle vahdet-i vücûd nazariyesini Hz. Peygamber'e şikâyet üslûbunda eleştirmektedir. 11. *Tevsî'u beyteyi'l-Harîrî*. Harîrî'nin benzeri yazılamayacağı ileri sürülen iki beytine benzer olarak hazırlanan elli beyitlik bir kasidedir (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1854; Şehid Ali Paşa, nr. 2159). 12. *ez-Zerî'a ilâ naşri's-şer'i'a*. Ömer b. Yûsuf el-Mahrûmî'nin *el-'Atâ bi'n-nûri'l-vehbî 'an esrârî cevâhiri İbni'l-Arabî* adlı eserinde yer alan tasavvufî bid'atlarla reddiye mahiyetinde yazılmış 162 beyitlik bir kasidedir (Brockelmann, *GAL*, II, 243; *Suppl.*, II, 254). 13. *Âkîdetü İsmâ'il el-Mukrî*. Mektebetü câmiati'l-Melik Sü'ûd'da (Usûluddin, nr. 1139/3) yedi varaklık bir nüshası vardır. Müellifin çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan diğer eserleri de şunlardır: *Kaşidetü'l-ezkiyâ' fi tîrîkati'l-evliyâ'*, *el-Kaşidetü't-tâ'iyye*, *Risâle fi mesâ'ilî'l-hilâf*, *er-Rikâzü'l-muhammes fî mâ kîle mine'l-evcüh fi'l-mâ'î'l-müşemmes*, *Manzûmetü'd-dimâ'* (*Dimâ'ü'l-hâc ve'l-i'timâr*), *Esmâ'üllâhi'l-hüsnâ*, *Tahmîsü'l-Kaşîdeti'l-Muḍariyye* (Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 254-255; Mach – Ormsby, s. 256).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Mukrî el-Yemenî, *‘Unvânü’s-şerefi’l-vâfi* (nşr. Abdullah İbrâhîm el-Ensârî), Katar 1400/1980, neşreden giriş, s. 5-25; a.mlf., *İhlâşü'n-nâvî* (nşr. Abdülazîz Atıyye Zelat), Kahire 1409/1989, neşreden giriş, I, 3-23; Ali b. Hasan el-Hazrecî, *el-‘Ükûdül-lü'lü'iyye* (nşr. M. Besyûnî Asel), Kahire 1329/1911, II, 253, 264, 318; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, IV, 85-86; İbn Hacer, *İnbâ'u'l-gümur*, VIII, 309; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-sâfi*, II, 386-390; V, 95-97; Şehâvî, *ed-Ḍau'u'l-lâmi'*, II, 292-295; Keşfü'z-zunûn, I, 49, 69, 234, 310, 626, 794, 919, 930; II, 1175, 1336; Yahyâ b. Hüseyin es-San'ânî, *Gâyetü'l-emânî fi aḥbârî'l-kutri'l-Yemânî* (nşr. Saîd Abdülfettâh Âşûr), Kahire 1388/1968, s. 566; İbnü'l-Gazzî, *Dîvânü'l-İslâm* (nşr. Seyyid Kisrevî Hasan), Beyrut 1411/1990, IV, 256-257; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 142-145; Flügel, *Handschriften*, I, 14-15; Pertsch, *Gotha*, I, 53; Ch. Rieu, *Supplement to the Catalogue of the Arabic Manuscripts in the British Museum*, London 1894, s. 126, 202, 378, 487-488, 600-601, 623, 626; Serkis, *Mu'cem*, I, 248-249; Philip K. Hitti v.dğr., *Descriptive Catalog of the Garrett Collection of Arabic Manuscripts in the Princeton University Library*, Princeton 1938, s. 38-39, 537-538, 650; Brockelmann, *GAL*, II, 243-244, *Suppl.*, II, 254-255; Karatay, *Arapça Basmalar*, s. 286; A. J. Arberry, *The Chester Beatty Library, A Handlist of the Arabic Manuscripts*, Dublin 1955, II, 76; VI, 135, 139; VII, 93, 128; L. Nemoy, *Arabic Manuscripts in the Yale University Library*, Copenhagen 1956, s. 146; A. G. Ellis, *Catalogue of Arabic Books in the British*

İbnü'l-Mukrî el-Yemenî'nin *el-Bed'iyye* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 814)

Museum, London 1967, I, 758; *Fihrisü mahtûâtî Câmî'atî'l-Meliki's-Su'ûd: Uşulü'd-dîn ve'l-fıraku'l-İslâmiyye*, Riyad 1402/1982, V, 150-151; C. Zeydan, *Âdâb*, II, 248-249; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihrisü mahtûâtî Mektebeti Köprü-lü*, İstanbul 1406/1986, II, 61-62; Tâhâ Ahmed Ebû Zeyd, *İsmâ'îl el-Mukrî: Hayâtühü ve şî'rüh*, Beyrut-San'a 1406/1986; R. Mach – E. L. Ormsby, *Handlist of Arabic Manuscripts (New Series) in the Princeton University Library*, Princeton 1987, s. 256; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 220, 364-365; Cengiz Kallek, "el-Hâvî's-sağır", *DîA*, XVI, 536.

SAFFET KÖSE

İBNÜ'L-MURAHHAL

(ابن المرخل)

Ebû'l-Hakem (Ebû'l-Mecd) Mâlik b. Abdîrrahmân b. el-Murahhal Âlî b. Abdîrrahmân el-Mâlekî es-Sebtî (ö. 699/1300)

Şair ve edip.

17 Muharrem 604'te (13 Temmuz 1207) Endülüs'ün güneyindeki Mâleka (Malaga) şehrinde dünyaya geldi. Mağrib'in Berberî Masmûde kabilesine mensuptur. Doğum yerine nisbetle Mâlekî, Sebte'de (Ceuta) uzun süre yaşadığından Sebti nisbeleriyle anılır. İspanya'nın kuzeydoğusunda yer alan Albarracín'e bağlı Santa Maria'dan göçe zorlandığı için dedesi Âlî b. Abdurrahman'a "Murahhal" lakabı verilmiş, şair de ona izâfetle İbnü'l-Murahhal künyesiyle tanınmıştır.

İbnü'l-Murahhal öğrenimine Mâleka'da başladı. Burada Ebû Ca'fer İbnü'l-Fahâm'dan kıraat, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-İsticî ve Kadî Ebû Abdullah İbn Asker el-Gassânî'den dinî ve edebî ilimleri öğrendi. Ayrıca dostluk kurduğu Ebû Bekir Abdurrahman b. Âlî b. Dehmân, Ebû Amr İbn Sâlim gibi âlimlerden faydalandı. Daha sonra dönemin önemli kültür merkezlerinden olan İşbiliye'ye (Sevilla) giderek Ebû'l-Hasan İbnü'd-Debbâc'dan kıraat-i seb'a ve Ebû Âlî eş-Şelebîn'den nahiv okudu. Derslerine devam ettiği Ebû'l-Kâsim İbn Bakî'den noterlik (sinââtü't-tevşik) mesleğini öğrendi. Fas'ta ikameti sırasında fakih Ebû Zeyd el-Yernâsinî'den istifade etti. Şairliğinin yanı sıra Arap dili ve edebiyatı ile fıkıh ilminde de derinleşen İbnü'l-Murahhal, Gırnata (Granada) çevresindeki çeşitli yerleşim merkezlerinde bir süre kadılık yaptı, 646'da (1248) İşbiliye'nin düşmesinden sonra Mağrib'e geçerek Sebte'de ve Fas'ta hayatını sürdürdü. Bölgenin Merîni emîrlerinin idaresi altında olduğu bu dö-

nemde saygı ile karşılanan şair, Emîr Ya'kûb b. Abdülhakk'ın güvenini kazanarak onun özel kâatibi oldu. Kısa bir müddet sonra emîrin seçkin nedimleri arasında yer aldı. Kâtiplik görevini Emîr Ya'kûb'un oğulları Ebû Mâlik Abdülvâhid ve Ebû Yahyâ Yûsuf devrinde de sürdürdü. Endülüs ve Mağrib'deki resmî görevleri yanında ilim ve edebiyatla da ilgisini devam ettiren İbnü'l-Murahhal öğretim faaliyetlerini aksatmamıştır. Ebû Abdullah İbn Abdülmelik el-Merrâkûşî, Ebû Ca'fer İbnü'z-Zübeyr, Ahmed b. Abdullah er-Rusâfî, Ebû İshak İbrâhim el-Gâfiki, Ebû'l-Kâsim b. Yûsuf et-Tûcîbî ve kendisinden semâ ve kitâbet yoluyla icâzet alan Ebû Hayyân el-Endelûsî onun önemli öğrencileri arasında yer almaktadır. İbnü'l-Murahhal 17 Receb 699'da (8 Nisan 1300) Fas'ta vefat etti ve Fas Mezarlığı'na defnedildi.

İbnü'l-Murahhal birkaçı dışında bütün eserlerini manzum olarak kaleme almıştır. Klasik Arap şiirinin medih, gazel, zühd, hikmet, mizah ve hiciv gibi türlerinde eser veren İbnü'l-Murahhal'ın üslûbu oldukça yumuşak, özellikle dinî muhtevalı şiirleri son derece etkileyicidir. 622 (1225) yılını da Emîr Abdülvâhid'in kâtipliğini yaptığı sırada Endülüs'te hâkimiyetlerini kaybetmekte olan müslümanlara yardım konusunu işleyen, bir çeşit cihad çağrısı niteliğindeki kasidesi bir cuma günü Karaviyyîn Camii'nde okunduğunda bütün cemaatin etkilendiği, pek çok kişinin cihada katıldığı kaydedilmektedir (İbn Ebû Zer', s. 98; Abdullah Kennûn, III, 25-28).

Onun medih türündeki şiirleri arasında, Merîni Emîri Ya'kûb'un Merakeş'i ele geçirdiğini yazdığı kasidesi edebî şahsiyetini ortaya koyması bakımından önemlidir (İbn Ebû Zer', s. 118-119; Abdullah Kennûn, III, 212-215). Savaş ve kahramanlık gibi konuları ele aldığı bu tür kasidelerinde sade bir dil kullanan İbnü'l-Murahhal hamâsetten ziyade tabiat tasviriyle nâsib konusunu işlemiştir. Endülüs şairlerinde görülen zarif üslûpla Abbâsî ediplerine has sert lafızları büyük ustalıkla bir arada kullanabilmesi onun önemli bir özelliğidir. Hz. Peygamber'in methine dair muâşşerâtı Endülüs'te bu türün ilk örneklerindendir. Gazelleri ise yeterli derecede duygusal ve etkileyici değildir. Nükte ve mizahla ilgili şiirlerinde, bilhassa kadınların hile ve kurnazlıklarını zevkli ve akıcı bir ifade ile tasvir etmiştir. Hikemiyat ve zühdiyatında fazilet, takvâ ve doğruluk gibi konuları dile getiren İbnü'l-Murahhal'ın bu şiirlerinde tasavvuftan etkilendiği görülmektedir.

Rakiplerini hicvederken kaba ve çirkin lafızlara yer vermekten çekinmeyen İbnü'l-Murahhal dostlarını methederken fevkalâde ince ve kibar ifadeler kullanır. Çağın edebî akımına uyarak bedî sanatlarla bezediği kısa tasvirî şiirleri de bulunan İbnü'l-Murahhal ayrıca kıraat, ferâiz, nahiv, lugat ve aruz gibi çeşitli ilimlere dair manzumeler yazmış ve Endülüs didaktik şiirinin öncülerinden olmuştur. Emîrler adına sanatlı nesirle yazdığı çok sayıdaki resmî mektubundan onun bu sahada da başarılı olduğu anlaşılmaktadır. İbnü'l-Murahhal, Endülüs'te makâme türü nesir sanatının ilk gerçek temsilcisi kabul edilmektedir.

Eserleri. 1. *el-Mu'aşşerâtü'l-lüzûmiyye*. Hz. Peygamber'in methine dair yirmi dokuz kasideden oluşur. Her biri onar beyitten meydana gelen kasideler kafiye harfine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Şair, her beytin ilk kelimesinin birinci ve ikinci harflerinin revî (kafiye harfi) ve ondan önceki harf ile aynı, fakat ters dizilmiş (beyitlerin ilk iki ve son iki harfleri aynı, ancak ters sıralanmış) olmasına dikkat ederek kelime hazinesinin zenginliğini, lafızları seçme ve kullanmadaki maharetini kanıtlamak istemiştir. Eserin adında kullandığı "lüzûmiyye" sıfatıyla hem lüzûm mâ lâ yelzem, i'nât ve iltizam adlarıyla anılan edebî sanatı icra ettiğini vurgulamış, hem de bu konuda şaheser sayılan Ebû'l-Alâ el-Maarrî'nin *Lüzûmü mâ lâ yelzem* adlı divanına telmihte bulunmuştur. Kitap, şairin biyografisine dair bir mukaddime ile birlikte Hilâl Nâci tarafından yayımlanmıştır (*el-Mevrid*, IX/4 [Bağdad 1401/1981], s. 507-530). 2. *el-Muvaţta'e (el-Manzûmetü'l-muvaţta'e, Manzûmetü Faşihü Sa'leb, Nazmü'l-Faşih)*. 1340 beyitten ibaret olan bu eserde müellif, Sa'leb'in *el-Faşih fi'l-luğa* adlı kitabını urcûze şeklinde nazmetmiş, ayrıca üzerine şerh de yazmıştır (Fas, ts. [el-Matbaatü'l-Fâsiyye]). Muhammed İbnü't-Tayyib el-Fâsî manzumeyi *el-Ezhârü'n-nediyye* adıyla iki cilt halinde şerhetmiştir. 3. *Risâletün ferîdetân fî 'arûzi'd-dübeyt* (nşr. Hilâl Nâci, *el-Mevrid*, III/4 [Bağdad 1395/1975], s. 145-174). 4. *el-Makâmetü'n-Necdiyye*. Râvisi Ebû Avf en-Necdî'ye nisbetle bu adla anılan makâmde İbnü'l-Murahhal, Endülüs ve Mağrib müslümanlarının yaşadığı sıkıntılı günleri tasvir etmiştir (nşr. Muhammed Mahmûd Cebrân, *el-Baḥşû'l-ilmî*, sy. 41 [Rabat 1412-1413/1992-1993], s. 80-92). 5. *er-Remy bi'l-ḥaşâ ve'd-ḍarb bi'l-'asâ*. Müellifin, İbn Ebû'r-Rebî'in eleştirilerine verdiği cevaplardan oluşan bir risâledir. Ab-